

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

het me positieve energie op. Ik realiseer me dat ik het veel moeilijker vind om een-op-een te werken dan met meer mensen tegelijk. Ik vind het heerlijk om er belangrijke anderen bij te hebben. Iedereen die bij de systemische context betrokken wordt, vindt dat ook prettig. Wat dat betreft kan ik niet meer terug. Nog steeds blijf ik geïnspireerd door gezinscontexten, met alles wat daarbij hoort. De grootste waarde zit hem voor

mij in de basishouding: oprechte belangstelling tonen in wat mensen te vertellen hebben, een beetje van hen houden, hun taal spreken en rustig blijven.

Mijn weekend begint iedere dag.

Ellie Smit

werkt als psychotherapeut, systeemtherapeut en seksuoloog bij Psy-Q in Den Haag en Voorburg en in een eigen praktijk in Delft

Hoe het ijs minder hard en koud werd

Mijn kennismaking met systeemtherapie begon twintig jaar geleden, toen ik als leerling B-verpleegkundige op een therapeutische gemeenschap voor jonge mensen met onder andere borderline problematiek werkte. De term 'borderline' was iets betrekkelijk nieuws dat te maken had met de grens tussen neurose en psychose. Daarbij konden deze mensen ook erg moeilijk grenzen stellen en verdragen, dus het was een mooie dubbelzinnige term, vond ik. En dat in het tijdperk dat Madonna de hitlijsten bestormde met het nummer 'Borderline'!

Na twee jaar geriatric en 'langdurig verblijf' keek ik mijn ogen uit. Hier gebeurde iets. Veel personeel, de een nog geleerder dan de ander, met opleidingen en titels die ik tot dan toe nog niet was tegengekomen, en het daarmee samen-

hangende jargon dat onbegrijpelijk was voor een nieuweling. Als leerling 'socio' mocht je niet zoveel. Allerlei spannende zaken zoals drama, groepstherapie en psychomotorische therapie mocht ik tot mijn grote spijt niet meemaken. Soms, heel soms, mocht ik echter wel plaatsnemen achter de doorkijkspiegel bij een gezinsgesprek. Ik zag wat er allemaal gebeurde met de gezinsleden, met het geklop op het raam, het heen en weer lopen van de diverse therapeuten, de opwindende heen en weer flitste tussen de teamleden... Ik genoot van de hectiek en de pure magie. Al begreep ik er eigenlijk niets van, ik wist: dít was het echte werk, hier draaide het allemaal om.

Toentertijd werd de oorzaak van deze ernstige ziekte van de jongvol-

wassenen nogal eens op de schouders van de ouders gelegd. Bij een dergelijke stoornis was er iets dramatisch misgegaan in de ontwikkeling van het kind. Ik zag het verdriet en de onmacht van de ouders maar nam hen de stoornis van hun kind ook kwalijk: als zij het maar anders en beter hadden gedaan, was hun kind immers niet zo ziek geweest? Ik wist niet of mijn immense medelijden met de ouders nou terecht of juist dom en ongepast was.

Wat nou!

Na enkele jaren waarin ik weinig te maken had gehad met systeemgericht werken, keerde ik me enigszins verontwaardigd af van deze manier van werken. De theorieën gingen volledig voorbij aan de machtsverschillen tussen mannen en vrouwen, in huis, in relaties en op straat, en de gevolgen van dader- en slachtofferschap. Ik was me aan het scholen in de vrouwenhulpverlening (zoals seksespecifieke en later genderspecifieke hulpverlening toen nog heette) en de verwerking van seksueel geweld. Systemisch werken werd door de auteurs van de artikelen die ik bestudeerde en door mijn opleidsters niet zo heel erg gewaardeerd. Wat nou parentificatie bij incest! Wat nou eigen verantwoordelijkheid bij geweld! Door dit soort ideeën legitimeerde de systeemtherapie machtsmisbruik en scheve verhoudingen. De collega die op mijn toenmalige werk de systeemgesprekken voerde, droeg bij aan

dit idee. Ik vond zijn confrontaties hard, op het botte af, en kon niet ontdekken wat dat bijdroeg aan het helen van de cliënten. Al met al schetste het geen vrolijk beeld van systeemgericht werken.

Polarisatie opgelost

Gelukkig werd dit beeld bijgesteld en kwam ik op een werkplek waar oog was voor de waardevolle ideeën van de seksespecifieke hulpverlening en waar die naadloos werden gecombineerd

met systemisch werken. Hier was een team van maatschappelijk werkers die met veel respect en op transparante wijze de cliënten bejegenden, en

voor wie het vanzelfsprekend was dat ze systemen, ook de uitgebreidere systemen, bij de hulpverlening betrokken. Ik leerde van mijn collega's over loyaliteit, meervoudige partijdigheid en hoe belangrijk het is om partners of ouders te betrekken bij een individueel traject van verwerking van seksueel misbruik. Het gold als vanzelfsprekend om bij een onbedoelde zwangerschap partners te betrekken bij de besluitvorming over abortus of afstand ter adoptie. Ook werden er verwerkingsgroepen aangeboden voor paren die hun kind hadden verloren of die te maken hadden met onvrijwillige kinderloosheid. De polarisatie tussen systemisch werken en de principes van de vrouwenhulpverlening (met oog voor socialisatie, machtsverschillen en rollenpatronen) loste zich

...ik genoot van de hectiek en de pure magie...

op: het sprak elkaar niet tegen, het ging over hetzelfde. Dit merk ik ook in de literatuur die ik nu bestudeer; de feministische stroming binnen de systeemtheorie heeft daar natuurlijk in belangrijke mate aan bijgedragen.

Glad ijs

In deze stimulerende omgeving kon ik mij, gesteund door de enorme ervaring en kennis van collega's, begeven op het gladde ijs van systemisch werken. En het ijs werd minder koud en hard, ik vond het steeds leuker om te doen, werd er bedrevener en zekerder in. Ik merkte hoe goed het voor de cliënten is als de hulpverlener het vanzelfsprekend vindt dat personen uit de nabije omgeving van de cliënt welkom en nodig zijn.

Vanuit een reorganisatie met mogelijk dreigend ontslag ging ik rondkijken wat voor soort banen ik leuk zou vinden. Dat waren de systeembanen, en ik besloot officieel systeemtherapeut te worden. In september 2007 begon ik met de opleiding. Ik leer, ik herken, ik verbaas me. Ik raak regelmatig in de dit-leer-ik-nooit-dip, ik geniet, ik word geïnspireerd. Ik integreer ervaring en eigen werkwijze met nieuw aangeleerde interventies, merk dat mijn intuïtieve handelen wordt onderbouwd door theorieën die door anderen zijn opgeschreven en ik merk dat het werkt. De cliënten met wie ik werk krijgen diagrammen, faseovergangen, interactiepatronen, circulaire vragen en de ene na de andere hypothese om hun oren

en het werkt! Als ik vastloop, roep ik hulp in van opleiders, supervisors, collega's en niet te vergeten klasgenoten, en duizelig van de tips en adviezen kan ik dan weer verder, net die ene opmerking of vraag eruit pikkend die bij mij en mijn cliënten past.

Jonge werkwijze

Ik vind het spannend om te leren over wat er al gedaan is en nog spannender dat het een betrekkelijk 'jonge' manier van werken is. De grote theorieën zijn immers pas enkele tientallen jaren oud en sindsdien zijn er in het verlengde daarvan zoveel nieuwe ideeën en gedachten ontstaan en nog steeds in ontwikkeling.

De basis voor verdere ontwikkeling van het vak ligt wellicht op een aantal vlakken. Enthousiasme en inspiratie door wat er al is voor nieuwsgierige mensen zoals ik. Een beroepsvereniging die niet bang is zich te ontwikkelen, die verouderde ideeën durft af te stoffen en op te bergen, en die de uitvoerders in het veld krachtige steun kan bieden in het neerzetten van goede werkposities. Een beroepsgroep die zich duidelijk laat horen bij de financiers die steeds meer lijken te willen bepalen wat de professional inhoudelijk moet doen. De inzet van allen om het vak in beweging te houden. Kunnen en durven nieuwelingen en oude rotten hun nek uitsteken, te groeien met oog voor en behoud van dat wat werkt en achterlatend wat kan worden verbeterd?

Eng

Inmiddels ben ik werkzaam in de GGZ en merk ik dat systeemgericht werken voor meer individueel opgeleide collega's niet zo vanzelfsprekend is. Het enthousiasmerende is dat ik zeer welkom ben met systemische ideeën en de suggestie om partners, moeders, broers erbij te betrekken, ofwel echt in de spreekkamer ofwel als 'gespreksonderwerp'. Mijn oog voor de kinderen van ouders die in behandeling komen wordt gewaardeerd en aan een netwerk voor hen wordt aandacht besteed. Hierin ervaar ik veel ruimte. Een andere taak voor de toekomst ligt dus ook op het gebied van implementeren van de systeemvisie in teams en organisaties.

Ik krijg daarvoor van mijn teamleden alle ruimte. Jammer vind ik dat ik van meer ervaren collega's hoor hoeveel systeemtherapie er was tot voor enkele jaren geleden. Een team van systeemtherapeuten waarin regelmatig gewerkt kon worden met co-therapieën. Dat bestaat niet meer; de systeemtherapeuten die er

zijn, zijn eigenlijk voor een andere functie in dienst, net als ik. En als iets niet voorhanden is, wordt het gemakkelijk vergeten, ook al heeft het geen andere dan een financiële reden. Hoewel ik ook andere verhalen hoor, over organisaties waarin systeemteams nog wel bestaan, lijkt deze vanzelfsprekende aanvulling op multidisciplinair werken aan het verdwijnen te zijn, althans in de volwassenenzorg. Een andere taak ligt daarmee ook op het gebied van herimplementeren van de systeemvisie in teams en wellicht vooral bij management en organisaties.

Ik hoop mijn steentje daaraan bij te dragen. Over twintig jaar zal gebleken zijn of dat gelukt is. En dan begin ik maar hier. Doodeng om als nieuwkomer zomaar brutaal gehoor te geven aan de oproep van de redactie. Maar is een systeemverandering niet altijd eng?

Petra Deij

werkt als systeemtherapeut

*i.o. bij Altrecht (Brinkveld,
persoonlijkheidsstoornissen) in Utrecht*

